

בתשובה ונתקבלה. אמר רבי פנחס, חוץ מן גלותא רביעאה, דעדיין לא שבה, והכל תלוי בתשובה.

ואמר רבי פנחס, אין לך בכל פעם ופעם, שלא התעכב הקדוש ברוך הוא גזר דינא של פנסת ישראל, שבע שמיטין, ושבע יובלות, שמא תחזור בתשובה. הדא הוא דכתיב, ויחל עוד שבעת ימים אחרים, פר מן קדמאי.

וישליח את היונה, בגלות אדום. ולא יספה שוב אליו עוד, דעד היום לא חזרה בתשובה, ולא העירה רוחה. דאמר רבי פנחס, אלמלי חזרה בתשובה לא נשתיירה בגלות יומא חד. רבי אליעזר אומר, כל הגליות שגלתה פנסת ישראל, נתן לה הקדוש ברוך הוא זמן וקץ, ונתעוררה תמיד בתשובה, וגלות האחרון אין לו קץ וזמן, אלא הכל תלוי בתשובה. שנאמר, (דברים ל ב) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו. וכתיב, (שם ל ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך.

אמר ליה רבי עקיבא, אם כן, היאך יהא דא להתעוררא כולהון פחדא בתשובה, מאן דהוי בסייפי שמיא, ומאן דהוא בסייפי ארעא, היך יתחברון פחדא למעבד תשובה.

אמר לו רבי אליעזר, חייך, דאי יחזרון בתשובה רישי פנישתא, או חדא פנישתא, בזכותם יתפנש כל גלותא, דקודשא בריך הוא איסתכי תדירא, אימתי יחזרון, ויעבד להון טבא, דכתיב (ישעיה ל כח) ולכן יחפה ה' לחננכם. מחפה תמיד אימתי יעשו תשובה. אמר רבי יוסי, אתיא הא, כהא דאמר רבי פנחס, דכתיב ולא יספה שוב אליו עוד.

ופעם שבה בתשובה ונתקבלה. אמר רבי פנחס, חוץ מן הגלות הרביעית שעדיין לא שבה, והכל תלוי בתשובה.

ואמר רבי פנחס, אין לך בכל פעם ופעם שלא עכב הקדוש ברוך הוא את גזר דינה של פנסת ישראל, שבע שמיטות, ושבעה יובלות, שמא תחזור בתשובה. זהו שכתוב (שם) ויחל עוד שבעת ימים אחרים, חוץ מהראשונים. וישליח את היונה - בגלות אדום. ולא יספה שוב אליו עוד - שעד היום לא חזרה בתשובה ולא העירה רוחה. שאמר רבי פנחס, אלמלי חזרה בתשובה, לא נשארה בגלות יום אחד. רבי אליעזר אומר, כל הגליות שגלתה פנסת ישראל, נתן לה הקדוש ברוך הוא זמן וקץ ונתעוררה תמיד בתשובה, וגלות האחרון אין לו קץ וזמן, אלא הכל תלוי בתשובה, שנאמר (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו. וכתוב (שם) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך. אמר לו רבי עקיבא, אם כן, איך יהיה זה לעורר את כלם כאחד בתשובה? מי שהוא בסופי השמים ומי שהוא בסופי הארץ, איך יתחברו כאחד לעשות תשובה?

אמר לו רבי אליעזר: חייך, שאם יחזרו בתשובה ראשי בית הפנסת, או בית פנסת אחד, בזכותם תתפנס כל הגלות, שהקדוש ברוך הוא מסתפל תמיד מתי יחזרו ויעשה להם טוב, שכתוב (ישעיה ל) ולכן יחפה ה' לחננכם, מחפה תמיד אימתי יחזרו בתשובה.

אמר רבי יוסי, יבא זה כזה שאמר רבי פנחס, שכתוב ולא יספה

לא נאמר ולא יסף שוב אליה, אלא היא לא יספה שוב אליו, מפלל דהוא מזומן ומחפה אימתי תשוב.

רבי יהודה אמר, תא חזי, האי דכתיב ביצקב (בראשית לב כה) ויתר יצקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. ביה זימנא אתיהבת רשותא לכל חילי דשמיא, לאינון רברבין דאתמנון על מלפנותא, ואתפרשו אלין לשלטאה על אלין, ואתיהבת רשותא ושולטנא לרברבא דאדום, לשלטאה על אומיאי.

ביה שעטא מה כתיב. ויתר יצקב לבדו, דעד כען לא הוו ליה בנזמין ולא אפוטרופוסא בשמיא.

ויאבק איש עמו, דין הוא סמא"ל, רבא דאדום. ובעא דיתיהיב יצקב תחות שעבודא דאדום, ומשום זכותא רברבא דהוה ביצקב, לא אתיהיב בידיה.

אמר רבי יהודה, ביה שעטא אתפנשו כל חילא דשמיא, ובעו למיטען עם סמא"ל, בגיניה דיצקב. אמר קודשא בריך הוא, לא איצטריך יצקב לשום חד מנכון, הא זכותיה דיטעון עמיה. מיד ויאבק איש עמו, טעין עמיה.

אמר רבי יודא, תא חזי, מה כתיב ביה. וירא כי לא יכול לו, דהוה סגיא זכותיה, ולא יכיל בטענתיה לאשתעבדא יצקב תחות ידא דאדום. מיד ויגע בכף ירכו. אלין אינון בנוהי נפקי ירכיה.

ביה שעטא אתחלש יצקב, ולא יכיל למטען עמיה, דכתיב ותקע כף ירך יצקב

שוב אליו עוד. לא נאמר ולא יסף שוב אליה, אלא היא לא יספה שוב אליו. מפלל שהוא מזומן ומחפה אימתי תשוב.

רבי יהודה אמר, בא וראה, זה שכתוב ביצקב (בראשית לב, כה) ויתר יצקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. באותו זמן נתנה רשות לכל צבאות השמים לאותם השרים שהתמנו על המלכות, ונפרדו לשלט אלה על אלה, ונתנה רשות ושלטון לשר הגדול של אדום לשלט על האמות.

באותה שעה מה כתוב? ויתר יצקב לבדו, שעד כעת לא היו לו בנזמין ולא אפוטרופוס בשמים. ויאבק איש עמו, זהו הוא סמאל, האדון של אדום, ורצה שינתן יצקב תחת שעבודו של אדום, ומשום הזכות הגדולה שהיתה ליצקב לא נתן בידו.

אמר רבי יהודה, באותה שעה התפנסו כל צבאות השמים, ורצו לטען עם סמאל בשביל יצקב. אמר הקדוש ברוך הוא: יצקב אינו צריך לשום אחד מהם, הרי זכותו שיטען עמו. מיד ויאבק איש עמו, טען עמו.

אמר רבי יודא, בא וראה מה כתוב בו, (בראשית כו) וירא כי לא יכול לו, שהיתה זכותו רבה, ולא יכל בטענתו לשעבד את יצקב תחת יד אדום. מיד ויגע בכף ירכו. אלו הם בניו יוצאי ירכו. באותה שעה נחלש יצקב ולא יכל לטען עמו, שכתוב ותקע כף ירך יצקב בהאבקו עמו, בטענתו עמו. ונתנה רשות לסמאל, בני יצקב תחת יד אדום, כל זמן שיעברו על התורה.

בהאבקו עמו, באטענותיה עמיה. ואתיהבת רשותא לסמא"ל, בנוהי דיצקב תחות ידא דאדום, כל זימנא דיעברון על אורייתא.

רבי הוה יתיב יומא חד, והוה מסתפל בהא מילתא, דכתיב (דברים ה ל) בצור לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו. אמר, מה דאמר משה דיהוי בסוף יומיא, כל אינון עקתין הא אתו, ותשובה עד כעין לא אתעבידא.

עד דהוה יתיב, אתא אליהו זכור לטוב, אמר ליה, רבי במאי אתעסקת. אמר ליה בהאי דאמרה תורה, דכד ייתון עקתין לישראל בסוף יומיא, דיגעבדון תשובה לאלתר, דכתיב באחרית הימים ושבת, ועד כעין לא תבו בתיובתא.

אמר ליה חזיך רבי, בהאי מילתא אתעסק קודשא בריך הוא יומא דין, ואתא מיכאל אפטרופסא רבה דילהון, ובעי דאימתי יפקון בנוהי רחימוהי מתחות גלותא דאדום. ואמר, את כתבת באורייתך, דכד יסבלין אינון עונשייא על מה דגעבדו, מאי כתיב. (שם ה לא) כי אל רחום ה' אלהיך.

אמר ליה, ייתי סמא"ל אפטרופסא דאדום ויטעין עמיה קמאי. אתא סמא"ל. וטעין מיכאל מלתא דא, בדבקדמייתא. אמר סמא"ל, מארי דעלמא, את הוא דאמרת דתהוי פנישתא דישראל תחות שילטנא דאדום, עד דיהון זכאין קמך, והא פלהון חייבין עד יומא דין.

ביה שענתא אנזיפיה קודשא בריך הוא, על דאמר דלטורא על בנוהי, וערק תלת אלפי מילין. ואמר למיכאל, מיכאל הוה לך למהוי שפיל לרישיה דקרא, דכתיב (שם) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, ואחר כך כתיב (שם) כי אל רחום ה' אלהיך.

אמר מיכאל, מארי דעלמא, הוה לך לרחמא

רבי הוה יושב יום אחד, והוה מסתפל בדבר הזה, שכתוב (דברים ל.ד) בצור לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו. אמר, מה שאמר משה שיהיה בסוף הימים, כל אותם הצרות הרי באו, ותשובה עד עתה טרם נעשתה.

בעוד שהיה יושב, בא אליהו, זכור לטוב. אמר לו: רבי, במה התעסקת? אמר לו: בזה שאמרה התורה, שכשיבאו צרות לישראל בסוף הימים, שיעשו תשובה לאלתר, שכתוב באחרית הימים ושבת, ועד עתה לא שבו בתשובה.

אמר לו: חזיך רבי, בדבר הזה מתעסק הקדוש ברוך הוא ביום הזה, ובא מיכאל, האפטרופוס הגדול שלהם, ומבקש מתי יצאו בניו אהוביו מתחת לגלות אדום. ואמר: אתה כתבת בתורתך, שכשיסבלו אותם העונשים על מה שעשו, מה כתוב? (שם) כי אל רחום ה' אלהיך.

אמר לו: יבוא סמאל, האפטרופוס של אדום, ויטען עמו לפני. בא סמאל, וטען מיכאל דבר זה כבראשונה. אמר סמאל: רבון העולם, אתה הוא שאמרת שתהיה כנסת ישראל תחת שלטון אדום, עד שיהיו צדיקים לפניך, והרי כלם רשעים עד היום הזה.

באותה שעה נגף בו הקדוש ברוך הוא על שאמר הלשנה על בניו, וברח שלשת אלפי מילין, ואמר למיכאל: מיכאל, הנה לך להיות יורד לראש הכתוב, שכתוב ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו, ואחר כך כתוב כי אל רחום ה' אלהיך.

אמר מיכאל: רבון העולם, הנה

עלייהו, את רחום, וכך אתקריאת. אמר ליה
אומא אומיתי ביומא דאתגזרא דינא קדמאי,
עד די יתובון. ואי פנישתא דישראל, אפתחת
תשובה פנינא דמחטא, אנא אפתח לה תרעין
רבבין.

פרשת לך לך

תא חזי, קודשא בריך הוא מגן לצדיקיא,
דלא ישלטון בהון בני אנשא, וקודשא
ברוך הוא אגין על אברהם, דלא ישלטון ביה
ובאנתתיה.

תא חזי, שכינתא לא אתעדי מעם שרה.
בההוא ליליא, אתא פרעה למיקרב
בהדה. אתא מלאכא, ואלקי ליה. כל אימת
דהה שרה אמרה אלקי, הוה מלקי.

ואברהם הוא אתקיף במאריה, דהא שרה לא
יהון יכלי לשלטאה עליה. הדא הוא
דכתיב, (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. והכא
נסינא הוא, דלא הרהר אברהם אבתריה
דקודשא בריך הוא.

אמר רבי, תא חזי דבגין כך, לא פקיד ליה
קודשא בריך הוא לנחתא למצרים, אלא
הוא מגרמיה נחת, בגין דלא יהא פתחון פה
לבני עלמא, דאמר ליה כך, ולבתר אצטער
על אנתתיה. עד כאן.

מדרש הנעלם

לך לך. רבי יהודה פתח, (שה"ש ב יב) הנצנים נראו
בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע
בארצנו. אמר רבי יהודה, בא וראה כמה
יש לו לאדם להכשיר מעשיו לפני בוראו,
ולהתעסק בתורתו יומם ולילה. שמעלת
התורה למעלה מן כל המעלות.

לך לרחם עליהם, אתה רחום,
וכך נקראת. אמר לו: שבועה
נשבעתי ביום שנגזר הדין לפני
עד שישובו, ואם פגסת ישראל
פותחת בתשובה כמו עין של
מחט, אני אפתח לה שערים
גדולים.

פרשת לך לך

בא וראה, הקדוש ברוך הוא מגן
לצדיקים שלא ישלטו בהם בני
אדם, והקדוש ברוך הוא הגן על
אברהם שלא ישלטו בו ובאשתו.
בא וראה, השכינה לא זזה מעם
שרה. באותו הלילה בא פרעה
לקרב אליה. בא המלאך והלקה
אותו. וכל פעם שהיתה שרה
אומרת הלקה - היה מלקה.

ואברהם הוא התחזק ברבונא,
שהרי שרה לא יכלו לשלט עליה.
זהו שכתוב (משלי כח) וצדיקים
ככפיר יבטח. וכאן הוא נסיון,
שלא הרהר אברהם אחרי הקדוש
ברוך הוא.

אמר רבי, בא וראה שמשום כך
לא צנה אותו הקדוש ברוך הוא
לרדת למצרים, אלא הוא מעצמו
ירד, כדי שלא יהיה פתחון פה
לבני העולם, שאמר לו כך, ואחר
כך הצטער על אשתו. עד כאן.

מדרש הנעלם

לך לך. רבי יהודה פתח, (שיר ו)
הנצנים נראו בארץ עת הזמיר
הגיע וקול התור נשמע בארצנו.
אמר רבי יהודה, בא וראה כמה
יש לו לאדם להכשיר מעשיו
לפני בוראו ולהתעסק בתורתו
יומם ולילה, שמעלת התורה
למעלה מן כל המעלות.

שאמר רבי יהודה, שתי טובות
גדולות יש בתורה - חיים ועשר,

דאמר רבי יהודה, תרין טבין רבבין אית באורייתא, חיים, ועותרא.

דְּכַתִּיב, (משלי ג טז) אֶרְךְ יָמִים בִּימִינָה בְּשִׁמְאַלָּה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. אָמַר רַב פֶּפֶּא, אֵלֵיךְ תִּלְתָּא הָוּ. אָמַר לִיה רַבִּי יְהוּדָה, כָּבוֹד בְּכָלֵל הָעוֹשֶׁר הוּא. דִּמְאֵן דְּאִית לִיה עוֹתָרָא, אִית לִיה יִקְרָא, וּבִמָּה יִזְכָּה הָאָדָם לָכַל, בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תָּא חֲזִי, אֵין בְּכָל לִילָה וְלִילָה, שְׁאִינוּ אוּחְזוּ מִטְטְרוּ"ן שֶׁר הַפְּנִים, כָּל נִשְׁמָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה לְשִׁמְיָה, וּמִרְאָה אוֹתָן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִמְתִּינִים מִלְּאֹכֵי הַשָּׁרֵת וְדוֹמָמִים מִלּוֹמַר שִׁירָה, עַד שִׁיתְּכַנְסוּ נַפְשוֹת הַצַּדִּיקִים עִמָּהֶם, וַיִּזְמְרוּ בִּיחַד לֹאֵל עֲלִיוֹן.

שְׁנַאֲמַר הַנִּצְנָנִים נִרְאוּ בְּאַרְצָן, אֵלּוּ הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה לְשִׁמְיָה. עֵת הַזְמִיר הִגִּיעַ, אַז הוּא עֵת לְזַמֵּר לְבוֹרְאָם בִּיחַד. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצָנוּ, זֶה מִטְטְרוּ"ן, הַבָּא לְאַסּוֹף נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים, לְזַמֵּר לְיוֹצְרָם בְּכָל לִילָה וְלִילָה, שְׁנַאֲמַר (תהלים קמט ה) יַעֲלִזוּ חֲסִידֵיךְ בְּכָבוֹד יִרְנְנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. מַהוּ בְּכָבוֹד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה מִטְטְרוּ"ן.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, כָּל נִשְׁמוֹתָן שֶׁל צַדִּיקִים, נִגְזְרוּ מִתַּחַת כֶּסֶּא הַכְּבוֹד, לְנַהֵג אֶת הַגּוֹף, כָּאֵב הַמְּנַהֵיג אֶת הַבֶּן. כִּי בִלְתִּי הַנִּשְׁמָה, לֹא יוֹכֵל הַגּוֹף לְהִתְנַהֵג, וְלֹא לְדַעַת וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאוֹ. דִּהָא אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, הַנִּשְׁמָה הִיא מוֹרָה וּמְלֻמָּדָה לְאָדָם, וּמַחֲנִכְתּוּ בְּכָל דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל.

וּבִשְׁעָה שֶׁשׁוֹלַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָהּ לַגּוֹף מִמְּקוֹם הַקּוֹדֶשׁ, מְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּשִׁבְעַ בְּרָכוֹת, הָדָא הוּא דְּכַתִּיב, וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם, זֹאת הִיא הַנִּשְׁמָה, שֶׁהִיא א"ב, לְלַמֵּד אֶת הַגּוֹף, וְר"ם עָלָיו, שֶׁמִּמְּקוֹם רָם וְנִשְׂאָ בָּאָה. וּמָה אוֹמֵר לָהּ, לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ, מְדִירְתְּךָ,

שְׁכַתוֹב (משלי ג טז) אֶרְךְ יָמִים בִּימִינָה בְּשִׁמְאַלָּה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. אָמַר רַב פֶּפֶּא, אֵלּוּ שְׁלִשָּׁה הֵם. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, הַכְּבוֹד הוּא בְּכָלֵל הָעֶשֶׂר, שְׁמִי שֵׁישׁ לוֹ עֶשֶׂר, יֵשׁ לוֹ כְּבוֹד, וּבִמָּה יִזְכָּה הָאָדָם לָכַל? בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בָּא וּרְאֵה, אֵין בְּכָל לִילָה וְלִילָה שְׁאִינוּ אוּחְזוּ מִטְטְרוּ"ן שֶׁר הַפְּנִים כָּל נִשְׁמָתָם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה לְשִׁמְיָה, וּמִרְאָה אוֹתָן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִמְתִּינִים מִלְּאֹכֵי הַשָּׁרֵת וְדוֹמָמִים מִלּוֹמַר שִׁירָה, עַד שִׁיתְּכַנְסוּ נַפְשוֹת הַצַּדִּיקִים עִמָּהֶם, וַיִּזְמְרוּ בִּיחַד לֹאֵל עֲלִיוֹן.

שְׁנַאֲמַר הַנִּצְנָנִים נִרְאוּ בְּאַרְצָן - אֵלּוּ הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה לְשִׁמְיָה. עֵת הַזְמִיר הִגִּיעַ - אַז הוּא עֵת לְזַמֵּר לְבוֹרְאָם בִּיחַד. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצָנוּ - זֶה מִטְטְרוּ"ן, הַבָּא לְאַסּוֹף נִשְׁמָתָם שֶׁל צַדִּיקִים לְזַמֵּר לְיוֹצְרָם בְּכָל לִילָה וְלִילָה, שְׁנַאֲמַר (תהלים קמט) יַעֲלִזוּ חֲסִידֵיךְ בְּכָבוֹד יִרְנְנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. מַהוּ בְּכָבוֹד? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה מִטְטְרוּ"ן.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, כָּל נִשְׁמוֹתָם שֶׁל צַדִּיקִים נִגְזְרוּ מִתַּחַת כֶּסֶּא הַכְּבוֹד, לְנַהֵג אֶת הַגּוֹף כָּאֵב הַמְּנַהֵיג אֶת הַבֶּן, כִּי בִלְתִּי הַנִּשְׁמָה לֹא יוֹכֵל הַגּוֹף לְהִתְנַהֵג וְלֹא לְדַעַת וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאוֹ. שְׁהִי אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, הַנִּשְׁמָה הִיא מוֹרָה וּמְלֻמָּדָה לְאָדָם, וּמַחֲנִכְתּוּ בְּכָל דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל.

וּבִשְׁעָה שֶׁשׁוֹלַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָהּ לַגּוֹף מִמְּקוֹם הַקּוֹדֶשׁ, מְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּשִׁבְעַ בְּרָכוֹת. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (בראשית יב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם, זֹאת הִיא הַנִּשְׁמָה, שֶׁהִיא א"ב, לְלַמֵּד אֶת הַגּוֹף, וְר"ם עָלָיו, שֶׁמִּמְּקוֹם רָם וְנִשְׂאָ בָּאָה. וּמָה